

ו עבליה לקט בשם
ספר התורה ז קבא
בתרא צו וכתבא קמא
למרוש התוספות
ז רבנו יונה שם
ט רבנו ירחם בשם
התוספות י רמב"ן

חמרא הוא ומכרך עליו 'בורא פרי הגפן': ד (כו) * ופל שבגיי אדם נמנעים לשתותו מפני חמיצותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן' (אלא ששכל'): ה (כו) 'שמרי זין מכרף עליהם 'בורא פרי הגפן'. נתן בהם מים, אם נתן (כה) שלשה מדות מים ומצא ארבעה הנה לה כנין מזוג ומכרף 'בורא פרי הגפן', (כט) ואם מצא פחות, אף-על-פי שיש בו טעם זין, קיהא בעלמא הוא ואינו מכרף (ל) אלא 'שהכל'. והינו פיינות שללם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל-כך, אפלו רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מכרף עליו 'בורא פרי הגפן'. ונראה שמשערים בשעור שמזוגים זין שבאורו מקום: הגה [*] (לא) וכלכד שלא יזהו זין אחד מששה במים, (לב) כי אז (לג) ודאי בטל (לד) * תמך (לד) שעושים מתרצנים שנותנים עליהם מים, דינים בשמרים. 'והי מלי (לה) בשעצרו בקורה, אבל אם לא נדרכו * אלא כרגל, אפלו נתן שלשה מדות מים ולא מצא אלא שלשה או פחות (לו) מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן', שזין הוא, והמים נכלעים

פאר הייט

הערץ. אבל בחמץ שאינו סזק כ"כ ודאי אית לה הנאה מנה ובעי פרקה
כמ"ש ס"ד, מ"א:

מים תרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד ממשש במים, וא"כ תיין בטל פנים במש כסיען רד, אף במקוה דף נה בנזרות ארנן האילי תכול לשלון והספירן כמות שפיר משתפרין לכמות שפיר קדם שנתבשר א"כ ה"ה לצמחים, תר אנו ואין שפיר שלוקח א' שנקמה במים מתגלים בכלל או יתר, א"כ משתפרין כן, וק צריך לתור שלא יתה כ"כ מים שיחיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר ממשש במים, שאז ודאי תרי ברכה לבטלה, מכל"ו. וצין בדרפנים מים בזה. ולפי זה מים שם בבכ"ש שלא יתה אחד ממשש אחר שנתגדלו, לאו

שערי תשובה

אינו טוען כ"כ אינו מויק: ושם בירר י"ל דאין דרך נסיד קכד. רק משום דאין קאיא
מחמירי, וע"ש בקידאפורם מ"ש קנה: [*] ובלבד שלא יהא היין אחר משהיה
במים. ועין בדברי אה"ו בבכ"ש בב"ב כתב ח"ל: שמעתי מי שפסק על שזהגין לאן

פאזיר הלכה

* **מל שגני-אדם וכו'.** ותמנן-אברקם כתב, דלפי שאין אנו קאיין בשעור זה הטיב, דלש בני-אדם שומין ויש שאין שומין, לכן משפט ישיפה בין ויפטרנו בברכה ראשונה ואחרונה. ורצין במחצית-השקל שהשיא דברי המגן-אברקם לכתוב אהרת, דהתנו ששעם ספר התרווקה שממנו מקור דין זה הוא מפני ספק, עין שם, אבל לא משמעו כן בספר התרווקה שהביאו הבית-יוסף, עין שם, וכן מילך בבאר הג' א"א שכתב דהינו פורצמי שהזכר במקרא, וקלא פורצמי הוא פאור על בין שהקרים שהזכר שם מקדם, והתם בודאי לא משעם ספק אלא משום דנשמנה לגירעיתא, מברכין מתחלה שהעפל' ואתרי' בורה נפשות רבות', כמו שכתבו הפוסקים, אלא דכונת המגן-אברקם הוא דחישש לדברי רבנו תם, עין שם: * **אלא בקדל וכו'.** עין בתשכ"ז חלק א סימן פו שמצדד לומר דדין זה דוקא בחרצנים של ענבים, אבל בחרצנים של צמאקים אפשר דלימא להאי דינא כלל, שאפלו בצמאקים עצמם כתבו הפוסקים דבעינן שיהא בהם דוקא תולדות קצח שאפשר לצאת מהם היין עלי-דירב בלא שריה ונכאיתא לקמן בסימן רעב עיף ו'. וכל-שכן שהפסלת של צמאקים לא עדינא צמאקים שלמים נורעים. עין שם שמצדד שדינים כדון שמיים דבעינן דוקא רמא

להתקלקל, (כ) ומטבעו שמתחלה מתקלקל ריחו ואחר־כך טעמו:
ד (כו) כל שבגיי־אדם וכו'. הינו בשלא נעשה עדין טעמה
 חלא גמורה, רק שהתחיל טעמה להתחמץ קצת עד שבגיי־אדם
 נמנעין לשותתו מפני זה, ברכתו **שֶׁהֶכֶל :** ה (כו) **שְׁמַר יִין.**
 הינו בשלא נתן עליהם מים אלא שותה אותם גופא, ומפני שיש
 בהם להלוותה יין מברך **בְּוֵרָא פְּרִי הַגֶּפֶן.** ואף דשְׁמַרִים אַוּוּךְ
 מזיק, (כא) אֶפְשָׁר דְּמִיָּרִי שְׁמַצֵּץ רק הַלְלוּחִית מִהֶם:
(כב) שְׁלֹשָׁה מִדּוֹת וכו'. מִיָּרִי בְשֻׁמְרִים שֶׁל עֲנָבִים שֶׁדְּרָכוֹ
 אוֹתָן, שְׁנַעֲשֶׂה בְּלִי תַעְרוּבוֹת מִיֵּם, אֲבָל בִּינְיָצֻמוּקִים שְׁלֵנוֹ,
 שְׁנַשְׁנָה מִתְחֵלָה הַצֻּמוּקִים עִם מֵיֵם, אִם־כֵּן גַּם בְּהַלְלוּחִיתֵינוּ
 שְׁיֵשׁ בְּהַשְׁמֵרִים מַעֲרַב מִתְחֵלָתוֹ הַרְבֵּה מֵיֵם, וְכִשְׁנוֹתָן עוֹד מֵיֵם
 בּוֹדָאֵן נִתְבַּטֵּל כֹּחַ הַיֵּין שֶׁהָיָה בּוֹ הַחֵלָה: **(כט) וְאִם מִצָּא פְחוֹת**
וְכו'. וְרוֹקָא בְשֻׁמְרִים, וּמִשּׁוֹם דְּהַלְלוּחִיתֵינוּ שְׁיֵשׁ בְּהֵן אֵינוֹ
 חֲשׁוֹב כִּלְכָּף, (כט) אֲבָל מִן גּוֹפָא שְׁיֵצָא מִדְּרִיכַת עֲנָבִים, אִם שְׁפָף
 עֲלֵיהֶם מֵיֵם, אֶפְלוּ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים עוֹד קָרִיב לַעֲשֶׂה, גַּם־כֵּן

יין גמור האט, ודלקלמא בעה"ה, (כג) ובעינן רק שיהיה בו טעם יין⁽²¹⁾ שראוי לשהיה על-ידי מזיגה זו, ודרך בני-אדם לשותות במקום יין על-ידי מזיגה זו, דאי לא הכי אמרינן דבטלה דעתו אצל כל אדם: (ל) אלא 'שְהכל', ואחריי ברכת 'בורא נפשות רבות': (לא) ובלבד שלא יהא וכו'. דברי הג"ה (מ) אין לו באור, דהמחבר הלא בא להחמיר דביניות שלנו לא סגי שיהיה רק רביעית יין, ואפלו אם הדרך באותו מקום לעשות מזיגה גדולה, הלא פחות מרביעית יין בודאי לא מהני אפלו ביניות שלהם שהיו חזקים, ומהרמ"א משמע דמהני עד קרוב לששה חלקים מים? (סז) ובאמת דדברי האגור לא קאי על שקרים, דבשקרים השעור כמו שכתב המחבר, והוא מירי ביין-ענבים גיפא פשמונגו עם מים, דעד קרוב לששה שם יין עליו, וכנ"ל: (לב) כי אז וכו'. ואם הינן יתר מאהד מששה במים, שם יין עליו⁽²²⁾, (כו) ובלבד שיהיה בו טעם וריח של יין⁽²³⁾ ודרך בני-אדם לשותות יין במזיגה כזו, וכנ"ל בסוף סעיף-קטן כט. (מו) ודע דדברי הג"ה זו מירי גספון ביין חי שנעשה מתחלה בלי תערובת מים, ובלבד ראוי שיתוסף עליו אחר-כך הרבה מים ויהיה שם יין עליו, אבל ביין-צפונקים שלנו, שנתערב מתחלה הצפונקים בהרבה מים, אין שיהי כלל אחר-כך מזיגה כזו, ואפלו פחות מזה מתבטל שם יין על-ידי זה. וענין לקמן בסימן רע"ב במשנה ברורה סעיף-קטן טו ששם נתבאר היטב דין זה⁽²⁴⁾: (לג) ודאי בטל. אפלו יש בו טעם יין, ואף דבעלמא קרמא לו: טעם פקקור דאורייתא, (סח) הלא לא חשיב טעם, דכתיבא בעלמא דמי⁽²⁵⁾. ואם נתערב יין בשאר משקין, ענין לעיל בסימן רב סעיף א בהג"ה ובמשנה ברורה מה שכתבנו שם: ה' (לד) שעושים מתרצנים וכו'. הינו, לאחר שנסחט היין מהענבים נותנים מים על התרצנים לקלט טעם היין שנשאר בהם, וזהו הנקרא המד⁽²⁶⁾: (לה) בשנעצרו בקורה. ועל-ידי זה יצא מהענבים כמעט כל הלחלוחית שבהם: (לו) מברכין עליו 'בורא פרי הגפן', שדינם (נט) בצמחים. (ל) ומבל מקום דקא כשיש בו טעמו של יין וריחו, וכנ"ל בסעיף-קטן לב לענין

שער הציון

(פ) כן הוא דעת התוספות והסכים להם הגר"א בסימן רע"ב: (כא) עין בגין אברהם בתרע"ו, ואפשר דזהו כוננו, וצ"ל לביש והגר"ז. וצ"ל כבא בתרא
 ע"ז ע"א תוספות ד"ה מי, ולקאורה הוא תפך מסעיר זה, והקבא דב"י רבנו חס בבית יוסף יורה דעה קכ"א, ואפשר דשם נמי תשעם משום דהערב
 בתרבה מים שמשקשף בהן, וצריך ציון למעשה: (כב) יורה דעה קל"ד סעיף קטן ה, וכן פתח הגר"א: (כג) מגן אברהם בשם תוספות: (כד) עין בעל
 תמיד שם הוא בתקשה בזה: (כה) הגר"א: (כו) ר"ן בפרק ערובי פסחים לענין תרע"ב שלא נעצרו הענבים בקורה, והובא בדרבי משה, ודנים כצאקנים
 גמורים, והוא הדין תכא: (כז) כן מוכח במקדש הדין הזה ושלמדהוה מהא דעבדה וזה ע"ג עמוד ב, שני כוסות והבאר הגדל בסימן רע"ב סעיף ז,
 וזו כצדק גב בסימן זה: (כח) מגן אברהם בשם מור"ל. וכעין מה שכתבו התוספות בבא בתרא ע"ז: (כט) ומכל מקום לכלי עלמא אם היה בפנים
 ששה פעמים כנגד הסרסנים. בודאי אין שם יין עליו והגר"א בסימן רע"ב: (ל) ר"ן תלמי:

הלכות ברכת הפרות סימן רד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מ]

לצמא²⁴ וכו', כל שהחך נהנה מהמים²⁵, מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה²⁶.

24) ואם בירך על המים בתחילה 'בורא נפשות', כתב הכף החיים (ס"ק לז) בשם הברכי יוסף שיצא ידי חובת ברכה ראשונה וברכה אחרונה, והוסיף הכף החיים (שם) שמ"מ טוב להרהר ברכת 'שהכל' בליבו קודם שישתה, או שיהיה כן בכל עת שנוכח קודם שגמר השתייה וכן לאחר השתייה ירהר בלבו ברכת 'בורא נפשות'.

25) וכן השוטה תה ללא סוכר כדי שלא לצאת מביתו בלא משקה בגופו, אבל אינו צמא ואין לו הנאה בלי הסוכר, כתב בספר אמרי נועם (ברכות מה, א) בשם הגר"א שאינו מברך. מאידך, הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת) מבואר שכל משקה שיש בו טעם והוא מוגדר 'משקה' ולא מים, מברך עליו.

השוטה תה שנתן בו הרבה תמצית ללא סוכר, דעת הגר"ש אלישיב (שיעורי ברכות עמ' תפב) שאף אם שותה אותו לצמא, אינו מברך עליו כיון שאין בו הנאה. ולנבי קפה ללא סוכר, הרי זה חלוי בבני אדם, שיש שנהנה מכך וצריך לברך, אבל מי שאינו נהנה אין לו לברך על זה.

26) ומי שאינו צמא כעת ושותה מים כדי שלא יצמא אחר כך, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת) שיתכן שצריך לברך, שזה בכלל "לצמא", שהרי סיבת השתייה היא כדי שלא יצמא אחר כך, אך בדעת תורה (וכאן) כתב שמסקנת הא"א בכתביו שאין לברך אלא כשהוא כבר צמא. וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"ז אות יח) והגר"נ קרליץ (חוט שני רבית עמ' קלז, ברכות עמ' קצד) שהשוטה מים בערב תענית כדי להרבות נוזלים בגוף וכשעת שתייתו אינו נהנה כלל, אינו מברך, ורק אם מרגיש קצת הנאה בפיו, כגון בארץ ישראל שהמים חמים לפני צום יום הכפורים או צום תשעה באב, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שצריך לברך. מאידך בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' מב וח"י סי' מב ס"ק יב) כתב שדעתו נוטה שהשוטה על מנת שלא יצמא אחר כך צריך לברך, כא"א שלפנינו, וכן הורה הגר"ש וואזנר למעשה (שערי הברכה פ"ח הע' עז) עדישוטה לפני צום מברך בכל אופן, והוסיף שכן נוהגים העולם.

ואדם השוטה מים על פי עצת הרופאים לשתות הרבה בכל יום, או לפני בדיקה רפואית, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצד) שאם אינו צמא ואינו מרגיש הנאה כלל, לא יברך. ובשו"ת שבת הלוי (ח"י שם) כתב שאף שלכאורה אינו מברך, מ"מ לפי מה שכתב במשנ"ב שכשיש הנאת החיך מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברך, אולי גם בזה יכול לברך, וצריך עיון למעשה.

השוטה מים כדי למנוע כאב ראש, הורה הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רפ) שאם אינו נהנה מעצם השתייה לא יברך.

השוטה מים קרים בכדי לקרר את עצמו, ואינו נהנה מעצם השתייה, דעת הא"א מבוטשאטש (ברכת אברהם עמ' קסא) שספק אם צריך לברך, ועל כן יברך על דבר אחר לפוטרו. אך בשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' פג) הביא בשם הפ"י חדש (כת"י) שיש לברך, כיון שגם זה נחשב הנאה. וכן הורה הגר"נ קרליץ (שלמי תודה שם) במי ששותה מים חמים כדי להחם עצמו. מאידך דעת

הגרא"ל שטיינמן (שלמי תודה הל' ברכות, עמ' יח) שלא יברך, מאחר ששותה שלא לצמא.

ומרצה שמרגיש יוכש בפה בזמן הרצאתו ושותה קצת מים להרטיב את פיו, הורה הגר"ש אלישיב (נשמת אברהם מהדו"ב ס"ק א-1) שלא יברך, כיון שאינו שותה לצמא, והוא כשותה מים לאחר נטילת תרופה [שמבואר דינו להלן הע' 28].

[משנ"ב ס"ק מב]

דוקא מים, שאין החך נהנה מהם כי אם כששותה לצמא, אבל כששותה שאר משקים²⁷ וכו', כי אם להעביר האמצא, ח"ב לברך עליו בהחלה²⁸.

27) ומי שותה שאין להם טעם עצמי, רק שיש בהם גוים וכו', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני רבית עמ' קלז, ברכות עמ' קצד) שאין כל בני אדם ואין כל העינים שווים בזה, והמרגיש בשתייתם נעימות נחשב שנהנה מן המים, ואין צריך דוקא טעם עצמי כמו סוכר וכו', ויברך ברכת הנהנין אף כששותה שלא לצמא. וכן הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פ"ח הע' עה) שצריך לברך עליהם מפני טעם החמיצות. מאידך, דעת הגרא"ל שטיינמן (שלמי תודה הל' ברכות עמ' יז) והגר"ח שיינברג (חידושי בתורא) שמי שותה דיונים כמים לענין זה, כיון שהם מים בעלמא ואין הנאה לחיך מתוספת הגו.

28) והשוטה מים כדי לסייע לבליעת תרופה, כתב הבן איש דוד (שנה א פ"ר מטות אות יב) שאין זה נחשב שתייה לצמא, ולא יברך. וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' פג), והוסיף, שמי שצריך לשתות מים בתשעה באב כדי לבלוע דור, לא יברך עליהם, כיון שמטרת שתייתו היא כדי לבלוע את הכדור, והוא אינו רוצה ליהנות מזה. מאידך דעת הגר"ש אלישיב (חשוך חמד כתובות נא, ב, עמ' שס, אשרי האיש ח"א פל"ז אות יט) שלכאורה צריך לברך, מפני שסוף סוף נהנה, והוסיף, שהדבר תלוי במחלוקת בין התוס' (שבת כט, ב ד"ה בלבד) הר"ן (חולין צו, ב) האם מי שנהנה אך אינו מכוון ליהנות, נחשב כנהנה. [וראה מה שכתב במשנ"ב כאן בסוף דבריו שהשוטה בבוקר לרפואה לא יברך, אף שמן הסתם הוא צמא קצת]. והשוטה מים כדי להעביר את מיריות התרופה, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שאינו צריך לברך עליהם, וכן דעת הגר"ש אלישיב (נשמת אברהם מהדו"ב ס"ק א-1).

[ביה"ל ד"ה השוטה מים לצמא]

ורוצה לשתות רביעית מים כדי להחליב בברכה אחרונה, אם יודע בעצמו שאין לו אז שום הנאה מהמים אין ח"ב צליקם לברך²⁹.

29) ולענין מי שנהנה מהמים בתחילת השתייה אך בהשלמת שיעור רביעית כבר אינו צמא ואינו נהנה, כתב בספר אמרי נועם (ברכות מה, א) בשם הגר"א שלא יברך ברכה אחרונה, משום שצריך לשתות את כל השיעור לצמא, וכן הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' נד). ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצד) שאף שכן ההלכה, מ"מ למעשה אין זה מצוי כלל, מפני שצמא שהולך לשתות, אף שמסתפק בחצי רביעית, מ"מ אם שותה עוד חצי רביעית נחשב הדבר כשותה לצמא, שמסתמא עדיין צמא קצת. וכן כתב הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"ב מכתב כז) שצריך עיון בדברי הגר"א, שאף אם רק תחילת השתייה היתה לצמא, מ"מ כל מה ששותה נחשב להנאות.

הַלְכוֹת בְּרֵכַת הַפָּרוֹת סִימָן רד

פזגים, וכמה שיוצא יש בו זיו מרבה: הגה (לז) וזים שנתנו עליהם תאנים לחזק בם היזן, אף-על-פי שהזיון קרב מפל מקום (לח) כל כח התאנים במשקה (לט) *ואין לברך (לא) 'בורא פרי העפון' (כז בשם התשב"ץ): ז *השזותה מים (מ) לצמאו מברך 'שהכל' ולאחריו (יג) ויין 'בורא נפשות רבות', 'לאכל אם (מא) *תנקתה אמצא (מב) ושתה מים להעביר האמצא, אינו מברך לא לפניו ולא (יג) לאחריו: ח *כל האכלין והמשקין שאדם אוכל

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וְלִכְרֹךְ כִּי צִוְּרַת הַגְּדֹלָה תִּלְוֶה בְּלִחְלוּתָהּ שְׂבָעִימָקִים,
 מִקֵּץ לַעֲנֹן לִישָׁה בְּרִיךְ צִמְמוֹמִים אִם חָשׁוּב מִרְפָּתָהּ,
 שֶׁהָאֵן אֵין בָּהּ לִחְלוּת עֵצִים הַמֵּיִם כִּי, עִישָׁה
 שֶׁכֶּתֶב שְׂבָעָאָן מִזֵּמַת הַדּוֹר כִּעֵל בְּלִחְלוּתָהּ קִבֵּל
 שְׂמִיחִין עַד שְׂמִתָּגֶטֶן כִּי, וְדִלִּי: אֵין דָּרָךְ שִׁתְחֹלָה
 וְהָ דָרָךְ הִנָּהוּ וְתִקְוָנוּ, וְאִנְשֵׁיכֶם הִלֵּל: כִּטְלָה דַעֲתֵם
 אֲדֹמְרִין אִי שֶׁרֶם כִּי, וְעֵצֵן בְּכִנְחוּת דָּף עַד וְבוֹחוֹ:
 דִּלִּי כִטְמִיא וְפִיחֵי הֵל' עַד בְּדָרְכָהּ הִיא בְּרִיךְ דָּרָךְ נִלְךָ
 מִתְפַּרֵּחַ בִּירֵד הִי, קֵץ, וְאִתְּכֶם שֶׁכֶּתֶב הַיֵּאֱשִׁי' שֶׁן
 לְחִתְמָהּ, וְעַן מִקְשָׁה בְּמִלִּל בְּפִיחֵי כִטְמִיא מִיָּא יִכְוֹר
 כִּי עֵינֵין תִּקְוָנוּ, מִיֵּרִימִים דְּאִנְשֵׁי־מִקְשָׁה הִלֵּל: אֵין
 כִּי־כִטְלָה דַעֲתֵם, וְהָ קִרְיָה, עֵכֶל: וְלִפְעֻמֵּי צִישׁ
 כִּי־כִטְלָה, דְּכִיבִי אֲפִילוּ שִׁתְחֹלָה מִיִּם לִצְמָאָה מִכְרָה
 מִתְחִלָּה,

פֶּאֶר הַלֵּכָה

* ואין לברך 'בורא פרי הגפן'. וכל-ש
לענין הקדשה, אם הוא חמר-מדינה מבדילין
ב נצשה פלי תאנים מבדילין עליה, כל שיש
יש הוא, ואפילו הוא סחורצנים של צמחים
'בורא פרי הגפן', כמו שכתבתי למעלה
הדגה בחוק טעמו וטוב ריחו (תשב"ץ שם):
כד'. אמרין במקרא: לאפוקי מאי, לאפוקי
ש בחדושי הרא"ה על מה שאמר בגמרא
לא שתי אינשי אלא לצמא, ורוצה לומר,
אלא לצמא משום דמים אין לו הנאה מהם
צמו שם, אבל אם יודע בעצמו שלא שתי
מהשתה ושותה לפני איזה סבה, כמו שגזר
מכר. דמי למאן דשתי משום דתקנתה
ב"ם בפרק ט מהלכות ברכות הלכה א, שתי
ורוח צמא, אינו טעון ברכה לא לפני ולא
הגמרא 'תקנתה אמאי', משום דסבר דלאו
א נקט, דאי לא הוי למאי שותה, והוא הדין
עוה"י באדורתי אלתו שכתב בן בדיא וזה
לצמא, אבל שלא לצמא אין מכרז כלל,
לאו דוקא, אלא כל שלא לצמא, עד כאן
ש בלקוטיה. ולפי זה אם שתי מים רק כדי
אגוראברהם דפסק בסימן קצד דמהני לענין
ברכה אם מקבץ ברכה אחרונה ורוצה לשתות
ברכה אחרונה, אם יודע בעצמו שאין לו אף
עליהם (לברך²⁹), ומהמלא גם לענין ציור לא
שכתבנו במשנה בוררה, דאם התיר הנזה
ברכות מ"א וישאר ראשונים) דאם שותה מים
ל מים ששותה, נקראמה מזה להיקא דשותה
ה מים כדי להוריד המזון למקומו (והפעמים

שער הציון

(ל) השב"ץ שם: (לג) לבוש ומגן אברקתם ושאר חרבה אחרונים וכן מפרש בחשב"ץ, ודלא כט"ו: (לד) שם בחשב"ץ. ובהו נסתכל ספקא דמגן אברקת בתחלת דבריו ושם יש לו דין שרית תאנים, ולמרא"ש מכרך ברבך אחרונה יצל העץ ועל פרי העץ, ובאמת לא נמי כלל לשם, ובהו צעניתו רק לשם משקה פשוט ומים, דגם הרא"ש בעל פ"תו מודה בזה דברכתו "שהכל" בראיתא בפסוק וב"ב צ"ו ע"ב, וכן קצוד גם המגן אברקת גופא בסוף דבריו, ולפי הנראה לא היה לפניו ספר ההשב"ץ רק מה שהעתיק הבית"ס: (לה) דהא ברוך לא איתא: כיון דאית לה הנאה מנה בעי ברוכי, ומחלקים הראשונים דהקא שגאי דקמים אם אנו צמא אין לו נהא לא מהם. ואם-כן לא שעה מרגיש הנאה מהשתה צריך ברבך. דאסתקא צמא הוא קצוד: (לו) לא הפוסקים: (לז) וכן משמע בירושלמי סוף פרק פיצר מברכי, והשוהו מדרגים והוא מיימעות שמששליו, אם שותה אותם גם לצמא מברך עליהו, עין שם בפני' משנה:

תרגום: 1 קפה.

פֶּאֶר הַיֵּטֵב

(יא) כפה"ג. אלא כפה"ע, ט"ז, ומ"א כתב שהכל, ע"ש: **(יב) בנר"ז.** כשכונה"ג שכתב משם הרב מהר"י אבולעפ"א ש'אין לברך ברכה אחרונה על שתיית הקאנ"י¹, ששקמת הפה וגללים לשתייתם לאט לאט ושיהיו מתחלת השתייה עד סופה טפי מרביעית, וכן הסכים מהר"י ורזאניס² בס' משנה למלך כפ"ג מהלכות ברכות ויטורים בן"חבים ז"ל בחדושויו כפי ירה"כ דף יב ע"ב ומהר"א הלוי בתשובת גתת'נדרים ח"א"ח כלל א' ס' טז ופר"ח בס' מים חיים ס"ה, א. אבל מהר"י אשקאפה ובכל נקטת הגדולה ומקנ"ר יצאקי ז"ל בתשובתו יצ"ע אקטס ח"א"ח ס' ב' וס"ה ח' ומהר"י גלאנטי הסכימו לברך, עין בהדלק' ח"א"א ס' וקס' בגי'תאי. ועתה נמנהר רבם ככלם אין מקריבים לכסוף, ורזאניס אנשי"מקשה שמוחין אורו ש'אטמן נא"חכ ש'תוין אותם ומקריבין, יד"אקין: **(יג) לאחריי.** דלית לה הנאה מנה, אבל השוטה שאר משקים להעביר האמצא

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

זין שנתערב במים: (לו) וגוים וכו'. רוצה לומר, שאחר שהוציאו
 הדין מן העגורים ונשארו הנוגים, נתן עליהם תאנים או שאר פירות
 לחזק כח הדין הנשאור בהם ולהוסיף באדמימותו [תשב"ץ]:
 (לח) כל כח התאנים וכו'. דהתאנים הנה בהם כל כחם, שלא
 נתמצו מקדם, (לג) והנוגים אף-על-פי שהם הרב, הרי יצא מהם
 כבר עקר הלהלליות. ומסתברא דאכלו רמי תלתא וארתי ארבעה
 ויותר גם-כן לא מהגי, דלעולם אמרינן דעקר המשקין הוא
 מהתאנים: (לט) ואין לברך 'בורא פרי הענף'. אלא
 (לז) 'שהכל', דבר' (לג) כשכר תאנים דברכותו 'שהכל'. וענן מגי'
 אברתם, דלענן ברכה אחרונה יש להסתפק בזה, דהתשב"ץ לא
 ברינא לה סבא זו כל-קף ומספקא פסק דמברך 'שהכל', דיוצא
 בזה על כל דבר, ועל-כן לענן ברכה אחרונה יראה לשתות
 רביעית זין גמור, ויברך 'על הגנן' לפטר גם משקה זו:
 ז (מ) לצמא²⁴. נראה (לז) דלא דוקא לצמא ממש, אלא בסתמא
 כל שהחך נהנה מהמים²⁵, מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה²⁶,
 דאם אינו צמא כלל לא היה החך נהנה ממנו: (מא) חננקה
 אמצא. שעמד לו דבר-אכילה בגרנו: (מב) ושתה מים. דוקא
 מים, שאין חנך נהנה מהם כי אם כששותה לצמא, (לז) אבל
 כששותה שאר משקים²⁷ או איכל חתיכת פת שהחך נהנה מהם,
 אף שאין שותהו ואוכלו עכשו פי אם להעביר האמצא, חוב
 לברך עליו בתחלה²⁸ וסוף, דללקמה בטעיה ח. כששותה מים בבקר
 לרפואה לא יברך, (לו) ואם גם לצמא יברך (סי' ר"י עב"ץ):

מהשתנה בכלל 'לצמא' הוא. ודע עוד, דמשמע מדברי הפוסקים [עין בשר] לשרות האכילה שבמצינו מקרי זה שותה לצמא, ואך דאמן פסקנן בסימן קס' אחר ברכת המזון כדי לשרות: * **הנקמה אמצא וכי'.** עין במשנה בנדר

נ הראש ותנת
ממוני רבתי יס
אפלו דעת רבובי
טור ע טר בש
תברז הבש דבר
ממני דעמם שתר
שלו הוא תער
העלים תרתי
קליב
(*) תרצה לצויה
דעת השעם משום
דעת פרות תשרי וכו

וְשׁוּתָהּ לְרַפּוּאָה, (נג) אִם טַעַמָּם טוֹב וְהַחֵף נִהְיָה מֵהֶם (מד) מְכַרְךָ עָלֵיהֶם תַּחֲלָה וְסוּף: הִגָּה אִם אָנְסוּהוּ
לֵאכֹל אוֹ לְשִׁתּוֹת, (מה) אֶף-עַל-גַּב דִּחְסוֹף נִהְיָה מִמֶּנּוּ אֵינוֹ כִּבְרֹךְ עָלָיו, הוֹאִיל (יז) וְנֶאֱנָס עַל כֶּף (יח) בִּשְׁם אֹהֶל-מוֹעֵד
(יחא"ש): ט יֵאָכֵל מֵאֵכָל אוֹ מִשְׁקָה שֶׁל אִסּוּר (מו) מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה, (מז) מְכַרְךָ עָלָיו (מח) תַּחֲלָה וְסוּף:
י (מט) ׀ דִּבְכַּשׁ דְּבוּרִים (נ) הֵרִי הוּא פִּשְׁאָר דִּבְכַּשׁ וְאֵינוֹ מְכַרְךָ עָלָיו אֵלָּא 'שְׁהַפֵּל': י"א חֲבוּשִׁים אוֹ
גִּינְדָא"ש אוֹ וְרָדִים וּשְׂאָר מִיְּנֵי פְרוֹת וְעִשְׂשִׁים שְׁמִרְקָהִים בְּרִבְכַּשׁ, ׀ הַפְּרוֹת וְהַעֲשִׂיבִים (נא) הֵם עֶקֶר וְהַדְּבִכַּשׁ
טַפֵּל, אֲסִלוּ הֵם (נב) כְּהוֹשִׁים (עו) בְּיוֹתֵר, הַלֵּבֶךְ מְכַרְךָ עַל חֲבוּשִׁים וְגִינְדָא"ש 'בוֹרָא פְרִי הָעֵץ' וְעַל
עֲשֻׁבִים 'בוֹרָא פְרִי הָאֲדָמָה' * וְעַל שֶׁל (עז) וְעַל (נג) ׀ וְרָדִים * 'בוֹרָא פְרִי הָאֲדָמָה': הִגָּה וְכֹל מִקְרָסֶת שְׂאֵץ
דְּהוּר פְּרוֹת תְּאֵדָר, וְכֵנִי שְׁעִנֵּה לְגִיל רִישׁ יִסּוּר רַג, וְעַן שֶׁם

שערי תשובה

[illegible]

באור הלכה

ארי' שחמאל עומ' באמצע ונקאה לו כמי שדחק לו קנגד לבו) הוא גב-כרן
בכלל זה, בין שאינו שותף להנאה: * וְעַל שֵׁל וְנָדִים 'בּוֹרָא פְּרִי
הַתְּאֵמָה'. עין בשצרי חשוכה מה שחביא בשם הכפר-יוסף; אמנם בדרך-
החיים וחסידים ושא' העתיקו בפסק השלחן-ערוך, ומכל מקום אם בא למצן
הדש ונתן בו בשמים כתישים, ועקר אכילתו הוא הדיבש, אינו מבורך כי אם
על הדיבש והבשמים טפלים לו ונשאני ונדים וחבושים שהם העקור, אף אם
עקר האכילה היא הבשמים, כגון שיש מהם תרבה ומקמקם כובש, פשיטא
שחברו בכרפת הבשמים, וזינו היא ד"ג סי' ו' וסי' ופ"ג:

התם והאנס אינו על האכילה גופא, מה שאין פן תבא שהאכילה גופא הוא על-ידי אנס, שאונסים אותו לאכלו, (לח) לא שיהיה בזה לחשיבו לברך על הנאתו פיון שהוא בעל-כרחו³²; פן היא סברת הרמ"א, והספיקו עמו (לח) הרבה אחרונים. (מ) ויש חולקים על זה וסבירא להו דכיון שסוף-סוף נהנה גרונו מזה, חשיבא אכילה וצריך לברך על זה³³, ובההיא דסעף ט, וישן בחי' אדם שהכריע דבפת אם אכל כדי שביעה, דברכת-המזון שלו הוא מן התורה, יברך: ט (מז) מפני הספקה. כגון חולה שצריך לאכל מאכלות אסורות לרפואתו³⁴, וכל-שכן אם אוכל מאכל של התר בזמן האסור, כגון חולה ביום-הפסחים, דמברכין עליו, ויבדלקמן בסימן תריח בסופו: (מז) **מברך עליו**. דכיון דסנקתא הוא, התרא קאכיל, ואדרבה, מצוה קעביד להציל נפשו, ואין זה בכלל שאר דבר-אסור דקומא לן להציל בסימן קצו שאין מברכין עליו³⁵: (מח) **תחלה וסוף**. דאף-על-גב שברצונו לא הנה אוכל דבר זה פי אם מחמת אנס חליו, מפל מקום כיון שכבר הוא חולה וחספז להתרפאות במאכל ומשקה זה, (מח) חשיבא אכילה שיש בה הנאה. ואם הוא דבר שנפשו קצה בקוה, (מח) אס-כן אין ספק נהנה כספי ואין צריך לברך על זה³⁷: י (מט) **דבש דבורים וכו'**. דהוא בכלל דבר שאין גודלו מן הסדר [ב"י]: (ג) **הרי הוא כשאר דבש**. דנתבאר בסימן רב סעף ח דמברך עליו 'שהכל', וליסימנא בעלמא נקטה, ובאמת אשלו החולקין בדבש-תמרים מודו בדבש-דבורים, דאף-על-גב דהדבורים מכניסין מיפרות לתוך גופן ומוצצין מהן ועל-ידיה נעשה הדבש, מפל מקום אין טעם הפרות נגיש קל בהדבש [ב"ח]: יא (נא) **הם עקר וכו'**. דהדבש (נג) אינו אלא הקשר לדבר המרקח, שמכשירו ומתקנו לאכילה. וכן שקדים המחפין בצוקער, אף שהם מחפין לגמרי מברך 'בזרא פרי העץ'³⁸, דאף שצוקער³⁹ הרבה מהפרי, הפרי עקר⁴⁰ [פ"מ]: (נד) **בתושים בותר**. דוקא שנקר מהותו וסארו, (נד) אבל אם נמח לגמרי עד שנפסד צורתו העצמי, מברך לבתחלה 'שהכל'⁴¹, במבאר לעיל סימן רב סעף ז בהנהיגה, עין שם, וישן לעיל סימן רג סעף ז ובמשנה ברורה שם: (נג) **ורדים בזרא פרי האדמה**. הינו רוז⁴² בלשון-אשכנז. ואף-על-גב דפרי-עץ הם, שגדלים על האילן, מפל מקום פיון שאינו עקר הפרי, דנרע שלהם הם

שער הציון

(ל) ואף אם טעמם אינו טוב בל־בך, כיון ש־על־פלגנים אינם רעים ותחת נהנה מהם, משמע מנגן־אברהם קסין־קטן כד דאף־על־פין מברך. ומה דנקט המסכתא "אם טעמם טוב" היא לאו דנקא, אלא לאפוקי אם הם רעים, וזה נמו שהגן־אברהם בקסין־קטן יט דברוספות לא נזכר כלל "טעמם טוב": (מ) ואף־על־פב דלענין מזה קומא לן בסימן תעה דקפאיהו ואבל מזה יצא, אלקא דחשיבא אכילה? נחו לענין לצאת דרי ממצוה, אבל לחיבו לתן חודקא על זה אחר אכילה ואלא אפשר ולא שכיב כיון שאנטיהו על זה [א"ר]. ונש מתרצין, דכין דדבר־מצוה הוא אמרין דמסתמא נתרצה אחר־פך על זה, וכמו שכתב הרמב"ם סברתו לענין גט מעשה. ונפקא מזה בין התרצים לענין ברכת־המזון, דלמרחי השני צריך שם גם כן לבדו ברכת־המזון אחר אכילתו³⁴, מה שאין כן למרחי הראשון: (נ) אליה רבה: חמדי־משה, ביה־מאיר, בגדי־ישע ונותר־שלום ומאמר־מירכי, אף הם מצדדים דהרמ"א מיר שהאכילתו בעל־כרחו. ומגיד־גבורים ותשובת אגודה באהלו: (ז) ט"ז ומגן־אברהם ופרי קדש וכן מצדו במטה־יהודה. ובאמת מה שכתב המגן־אברהם ושער דבעל דעה זו הוא מי שזכור בחתוכת הרשב"א, ודחלו גם־כן על הא דסעיף ט וסבירא לה דגם שם אינו מברך, כן הוא באמת, שכן מבאר בחידושי הרמ"א ריש פרק ג' שאכלו, דבין מי שאוכל דבר אסור או כיוס הפפארים מפני הספקה אינו מברך משום דהוא הנאת אנס ולא חשיבא הנאה, ויכתיב דאשה שנאנסה, עין שם באריכות. ומכל מקום אף־על־פב דיתכן את האמת בדברי הרמ"א שהוא בעל־הפה זו, דלדירה פליי דין זה בהתיי דסעיף ט, מפל מקום אין לרחות מפני זה דברי הרמ"א בענינו, לפי מה דקומא לענין דסעיף ט בלא הנהגה דהרמ"א, דשפיר יט לחלק ביניהם, כמו שכתבנו במשנה ברורה, וראה הרמ"א לחם בזה קותה: (מא) ענין בשערי־תשובה בסימן קצנו מה שהביא בשם הפנים־מאירות שפצדו שלא לבדו באוכל דבר־אסור אף במקום ספקה, ולא חשקמתי תשובה ותרבה אחרונים סתמו וזהו דמחברו אכלו, תלא מהת חשוי וסגן־אברהם וקאלתי רבה ותקטרי־משה ומאמר־מירכי ונענין־פ"ן ותגן־ז"ן ותמצי־א"ן ובתשובה כתב־סופר, וכן משמע מבאיר תהי"א, וכל אלו, סוברים אפלו באסור שהוא מן התורה: (מב) מגן־אברהם בסעיף־קטן ט ופשוט: (מג) ביה־יוסף: (מד) מגן־אברהם. וכן דברכרי־משה כתב דכאן

תרגום: 1 סכר ורדים, 2 שושנים, 3 סכר.

מילואים הלכות ברכות הפירות סימן רד המשך מעמוד קודם

והצומח על הבצל מן האויר, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שברכתו 'בורא פרי האדמה', ואף שכמה חז"ל ופוסקים ברכתם 'שהבצל' מ"מ כאן זה חלק מהבצל עצמו, והבצל עצמו מתרבה.

[משנ"ב ס"ק ט]

דלא נטעני אינשי האילן אדעתה למיכל את הקורא כשהוא נד, דממציא ענפי האילן.

ז) ואפילו כשמוחשבתו לתלוש את הקורא לאבילה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' נז ענף ב-ג), שכיון שלא נוטעים את הדקל על מנת לאכול את הקורא, והאוכלו מזיק לאילן בטלה דעתו. וכיון שיש הקפדה שלא לאוכלו כך, וכאילו נטע את הדקל בכונה על דעת שלא לאוכלו כך, אין הקורא נחשב כמאכל עד אחר התלישה שכבר אינו שייך שוב לאדמה, ומשום כך אין להחשיבו אף כפרי האדמה וברכתו 'שהבצל'.

[ביה"ל ד"ה ופת שעפשה]

ג'י' שביעה דברכת-המזון שלו הוא מדאורייתא⁸.

8) והרצתה לאכול מפת זו כדי שביעה, הסתפק הגר"ש אויערבך (קובץ צהר, אהל ברוך עמ' רמג) אם חייב בנטילת ידיים. וכמו בפת הבאה בכיסנין, שחייב בנטילת ידיים כשורוצה לאכול כדי שביעה.

נוקטים שיוצאים בפת כוז ידי חובת מצה ומברכים עליה 'המוציא' משום שגם היא נחשבת בגידולי קרקע. וכן יוצאים בירק כוז ידי חובת מרור, והוסיף (חייכו ממתקים ח"א עמ' קנז), שאף חסה שגדלה על גבי מצע מנותק במים וחול נחשבת בגידולי קרקע וברכתה 'בורא פרי האדמה'. וכן הורה הגר"ש אלישיב (שיעור מ"ב ברכות עמ' תקכח) והגר"ש והאינר (קובץ מבית לוי ח"ד עמ' נב) שיש לברך על גידולים אלו כברכתם הראויה.

וכן לענין גידולי מים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' רה על סי' רד) שאף שהוא ספק גדול, וכפי שהסתפק החיי אדם לגבי עצין שאינו נקוב, מ"מ יותר מסתבר לברך כברכתם הראויה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (שם) שהדבר תלוי במחלוקת החיי אדם והחזו"א, ולחזו"א מברך כברכתו הראויה. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה יג) העיר על זה, שסוף סוף אין אפשר לברך 'בורא פרי האדמה' על דבר שאינו פרי האדמה, אך מ"מ כתב שיש לברך 'בורא פרי האדמה' מטעם אחר, שהרי נתר מרע שאכן יצא מהאדמה. והגר"ש אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רב) הורה, שאם המים שביעור ששם מגדלים את הירק מחוברים בכל עת למים שבחריץ שדינו כקרקע, נחשב כאילו הירק גדל במים שבחריץ, ואף לדעת החיי אדם מברכים עליו את ברכתו הראויה.

הלכות ברכות הפירות סימן רד המשך מעמוד 222

זוה דומה לתמיד הנדריך ברגלים ולא נעצר בקורה, והוסיף, שנתנית הסוכר אינה דומה למה שכתב הרמ"א לענין חאנים שניתנו ביין, מפני ששם מתמצה מהחאנים המשקה שלהם, אבל סוכר רק מפעיל את כח חיץ שנשאר בוגים, שהרי הסוכר אינו יכול לעשות בעצמו משקה יין.

ויין שאופן עשייתו הוא על ידי שכותשים את הענבים עם הקליפה והגרעינים ומניחים אותם כך במקפא, ואחר כך מכניסים אותם בכברה ומניחים כלי תחתיהם, ולאט לאט הקרה נימיה והמשקה זב מהם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כו) שאף שלפעמים מצוי שביין שבכלי הראשון שיצא מהם מרגישים טעם חזק של יין, ובכלי השני מרגישים טעם קלש משום שעיקר כח טעם היין יוצא בתחילה, מ"מ אם למעשה מרגישים ביין הקלוש טעם יין ממש, יש לברך עליו 'בורא פרי הגפן'.

התורה שייך נחשב משקה חשוב אלא כשהוא בחשיבותו, דהיינו באופן שבמי אדם רגילים ורוצים לשותותו, ולא כשאין לו טעם יין מחמת קלישותו.

[משנ"ב ס"ק לז]

ה'נו, לאסור שנקטט היין מנענבים נותנים מים על הסרצונים לקלט טעם היין שנשארו בהם, וזהו הנקרא תמדי²³.

23) וכן העושה יין ביתי, על ידי נתינת סוכר על הענבים כשהם שלמים ומכח הרתיחה נסחט היין מתוך הענבים, ובשגמרת הרתיחה מוציא את היין ונשארים הנוגים עם הרבה להלחית, ונותן מים בכמות היין שהוציא בראשונה, ומוסיף סוכר ומרתיח שוב ונעשה יין טוב במראהו ובטעמו ובריחו, וגם כמות היין שמוציא שנית היא יותר מכמות המים שנתן שם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' נה, ח"א סי' מב אות יא)

הלכות ברכות הפירות סימן רד המשך מעמוד 224

ובטעם הדבר כתב שם (ס"ק ג), הואיל דבר איסור הוא ויש עבירה באכילתו, הריחו מנאץ את ח' בברכתו על זה, ובענין שנאמר 'ברצו ברוך נאץ ח''. וראה מה שכתבנו שם כמה אופנים בהם צריך לברך. ומי שביקר על דבר איסור, כתב לעיל (שם ס"ק ב) שאין עונים אמן על ברכתו.

ואם אכל איסור בשוגג ונזכר אחר אכילתו, כתב לעיל (שם ס"ק ד) שרעת הטי' ועוד כמה אחרונים שבכה"ג יוכל לברך בסוף, ואפילו אם לא אכל כדי שביעה, כיון שבשוגג לא שייך נאץ. אלא שלענין זימון אין לזמן על זה אפילו אם אכל בשוגג, משום שאכילת איסור אינה נחשבת קביעות.

טו) שאף שהמאכל אסור עליו מסיבה בריאותית צריך לברך ברכה ראשונה, אך יתכן שאינו מברך ברכה אחרונה, משום שברכה ראשונה צריך לברך אף על פירור, ומסתבר שבפירור אין סכנה עבורו. אך ברכה אחרונה שהוא מסכן את עצמו, אין זה מברך אלא מנאץ. אך למעשה הורה (שיעור מן הגר"ש אלישיב ברכות עמ' שעה), שאפילו באופן זה מברך ברכה אחרונה, משום שאכילה חזר פעמיים אינה מסכנת את החולה, ועל כל פנים כזית אחד בלבד בודאי אינו מסכנו, ואם כן יש לברך עליו.

ואפילו דבר שאין איסורו בעצם אלא משום שהוא אסור על עצמו דבר זה, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק א) שאם אוכלו באיסור אינו מברך עליו.

